

tutius nature auctor et comprehensor) pingebatur stellis insignitus, de quo Orpheus :

Pana voco magnum, qui totum contineat orbem.

Vide Pierium, lib. XLIV Hierogl. cap. xxiv.

Quoties ergo noctu cœlum tot stellis quasi gemmis distinctum et radians intinetur, mente assurgamus ad eum opificem Deum, eique cum Psalmi gratulanda concinnamus : « Confitemini Domino dominorū : quoniam in eternum misericordia ejus. Qui fecit lumina magna, etc. solem in testalem (in dominium) dicit : lumen et stellas in potestate noctis : quoniam in eternum misericordia ejus. » Porro, quomodo ex sole, luna et stellis ascendere possimus ad Deum, ipsum contemplari, admirari et venerari, pie et eruditè doceat Cardinals Bellarmius, lib. De Ascensione mentis in Deum, gradi 7, ut inde discamus celestia ambi, terrena despicer, fortia agere, fortia pati. Hac enim via itur ad astra, hoc iter ad empyreum. Hac via in colum iuvem Sancti, qui dico in celo coruscantem ut stelle. Vide que annotavi Danieli xii, 3; Genes. ii, 16; Apoc. ii, 28, ubi varias dedi analogias Sanctorum et stellarum. Deus enim in celo inter lucis aurum, adamantes et gemmas, Sanctos suos et electos velut stellas scalperi eterni sui decreti colavit et insculpsit, juxta illud Christi : « Gaudete quod nomina vestra scripta sunt in celis », Iust. x, 20. Ad has stellas, eorumque hoc colum anhelans S. Martinus jam moribundus, cum astutus febri supinus in illud suspiciter, ac discipuli suppliciter ab eo peterent, ut converso corpore tandem, dum remitteret morbi vis, conquiesceret : « Sime nō, inquit, cœlum potius quam terram aspicerem, ut suo jam itineri iturus ad Dominum spiritum dirigeretur. » Quapropter ipse oculis ac manibus in cœlum semper intentus, invictus ab oratione spiritum non relaxabat, atil Sulpitius in ejus Vita.

10. SPECIES COELI GLORIA STELLARUM, MUNDU LUMINUM IN EXCELSIS DOMINUS. — q. d. « Species, » grace xix, id est pulchritudo; Syrus, ornamen tum coeli, est gloria, id est gloriosa claritas, numerus et ordo stellarum, per quas Dominus habitans in excelsis mundum illuminat. Noster legit xix, cap. xix, id est mundum illuminans; jam legunt xix, cap. xix, id est ornatū illuminans. Rursum Noster legit xix, id est Dominus; jam legunt xix, id est Domini, in genitivo. Unde sic vertunt : Pulchritudo vel est gloria stellarum, ornatus illuminans in locis Domini supremi. Complutensia : In altissimis Domini. Romana legunt : Species coeli gloria stellarum, ornatus illuminans in excelsis Domini. Sed vulgata lectio Latina melius fluat, ideoque verior est. Tigrina : Decus coeli gloria astrorum, ornatusque illustris in regione celsa Domini. Hec ultima verba significant causam cur stellæ exornant cœlum, quia scilicet in eis residet Dominus; dignum autem est Domini thronum his luminibus exornari. Porro quam huc species coeli et stellarum pascat oculos,

etiam philosophorum et genitilium, audi docentes Lactantium, lib. VI, cap. xx : « Autem, inquit, philosophi multo esse preclarissimi, et homine dignissimi, cœlum potius quam cœla intueri, et hoc pulcherrimum opus intermicantibus astrorum lumenibus, tanquam floribus adorna fum, quam pista, et ficta, et gemmis distincta mirari. Sed cum diversitate ad contemptum terrestrium nos exhortati sunt, et ad cœli spectaculum excitaverunt; tamen spectacula hæc publica non contument. Ex illo unum protucent Seeneam : « Dum oculi mei ab illo spectaculo, enijs insatisficiunt, non abducantur, dum mihi lunam solemque intueri licet, dum ceteris inhinc sideribus, dum ortus eorum occasus, intervallo et causa investigate, specare tot per noctes stellas mirentes, dum cum his sunt, et celestibus (qua homini fas est) immisear dum minimum ad cognitum rerum conspicutus tendessem, in sublimi semper habebam, quantum referat mea quid caelestem. » Hec Seenea, Consol. ad Albianum, cap. IX.

Denuo solem, lunam et stellas per ab intelligentias, id est angelos, qui, ut ait Agostinus, Hebr. i, Dei et divinis gubernacionis sunt administratori spiritus, moveri, constans est philosophorum et Theologorum sententia, indeque manare tantum motus eorum constantiam et ordinem liquet. Ita docet S. Dionysius, Cat. Hierarch. cap. v et viii, S. Augustinus, lib. III De Trinit. cap. iv, Origenes, hom. 43 et 44 in Numer., S. Gregorius, IV Dialog. iv, S. Thomas, Opus. x, Quæst. III, Bonaventura, in II dist. XIV, art. 3, Quæst. II; Plato, lib. I de Legibus, Aristoteles XII Metaph. VIII, et alii. Vide Comtimbricenses, lib. II de Cœlo, cap. v, quest. V.

11. IN VERBIS SANCTI (minus recte Rabanus leg « sanctis ») STABUNT AD JUDICIUM, ET NON DEFICIENT IN VIGILIAS SUS. — q. d. Stelle quas milites obediensint et promptissimi « stabunt, » id est stare solent, et continuo stant, « in verbis sancti, » id est jussu et precepto Dei sanctissimi, « ad judicium; » ut, scilicet, ejus justam sententiam, sanctumque imperium vindicando hostes ejus, vel protegendo fides eius servos, inviolabiliter exsequantur. Deinde perpetuo vigilant et excubant, ac nunquam lassate deficiunt, ut quiescant, vel cessent a suis vigiliis et excubiis sibi a Deo commissis, uti in terra lassantur nostri milites et vigiles. Deinde pro xxi, xxi, id est ad judicium, Complutensia per synaxis unica voce legunt xxviii, id est illico, continuo, statim, q. d. Stelle astant Deo prompti, ut illico exsequantur ejus iussu; vel polius, in Complutensia vertunt : In verbis sancti sistent (gávrra), enim est activum, significans sistent, stare facient condamnationem, q. d. Iussu Dei stelle illico exhibebunt ejus condemnations sententiam, ut vindictam et plagas ab eo decretas presentes sistent. Per stellas intellegunt stellas, tum Angelos stellarum motores et rectores. Pro non deficient Noster legit psalmus

id est non dissolvantur, non fatiscant, non deficiant; Complutensia legunt psalmus xxxviii, id est non accendentur, non expridentur, q. d. stelle, esto continuo vigilant, lucent et ardant, nunquam tamē exardescunt et inflammantur incendio, molle minus ira et impatientia, ut ordinem et stationem suam deserant, terraque accendant et conburant; uti fecissa Phætonem, Solis filium et cœlo lapsum, fabulantur Poeta. Aliqui codices Greco utrumque legunt; Tigrina : Ad importunum sancti sunt consistunt ordine, nec stationes suas defessa deserunt. Syrus : Per verba sancti stabunt secundum prescriptum sibi, et in cursu suo non variarunt. Alludit ad Baruch. III, 33 : « Emissit lumen, et vadit, et vocavit illum, et obedit illi in tremore. Stellarum autem dederunt lumen in custodias (græco est eadem vox qua hic, scilicet φάσις) suis, et latentes sunt : vocata sunt, et dixerunt : Adsumus : et luxem ei cum iugundate, qui fecit illas. » Et ad Jude. v, 20 : « Stellarum manentes in ordine et cursu suo, adversus Sisaram pugnauerunt; » angeli enim stellarum motores et stellis et cœlo

vibrantes et grandinantes lapides, tonifera et fulmina in Sisaram, ejusque castra, ea disperdiderunt, seque ac iisdem profligant Pharaonem et Egyptios in mari rubro, Exodus XIV, 21.

Paulo alter explicat Paladius, q. d. « In verbis sancti, » id est si Deus sanctus dixerit, ut stelle stent, stabunt prompte expectantes Dei iudicium et decretum, tenebuntque iter suum, nec cursu rapidissimo currant.

Mystice, Rabanus : « Ornatus Ecclesia, inquit, est sanctorum pulchritudo; hi in verbis sanctis, id est in doctrina vera fidei, permanentes expectant iudicium Dei; ne adversitatis ipsis secundum franguntur, neque ad iracundiam excitantur; sed patienter omnia ferentes persistant in custodia gregis sibi commissi, memoris semper, illudque Dominicum sedulo in corde volentes : Sunt lumbi vestri precincti, et lucerna ardentes, et vos similes hominibus expectantibus dominum sumus quando revertatur a nuptiis. Este parati : quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet. In patrua vestra possidebitis animas vestras. »

SECUNDA PARS CAPITIS.

IRIS.

12. VIDE ARCUM, ET BENEDIC EUM QUI FECIT ILLUM : VALS SPECIOSUS EST IN SPLENDORE SEO. — Post firmamentum, solem, lunam, et stellas quanto loco exhibet et celebrat iridem, quasi opus speciosum Dei; ut inde ad Dei laudem excitemur, ac quoties videm conspicimus, toties ad Deum assurgamus, et in iride Dei magnificientiam collaudemus. Dicit ergo : « Vnde arcus, » scilicet cœlestem, puta iridem, « et benedic eum, » id est landa et glorifica Deum, « qui fecit illum, » quia « valde speciosus est in splendoru suo. » Nam iris est tricolor; triplacem enim colorum exhibet, eumque lucidum et splendens, puta puniceum, viride et purpureum, alque primum secundo, secundum tertio decore subordinatum et contemporatum, ut pulchram colorum harmoniam, et quasi musicam speciosum oculis exhibeat. Causam physicanam cur iris fiat, sitque tricolor, dar Aristoteles, lib. III Meteorol. cap. iii. Syrus haec et sequentia usque ad caput XIV omittit. Tigrina : Contemplare arcum splendore (ali, fulgere) suo perlestant, et auctori ejus gratulare, dicendo : Benedic sis, Domine, qui tam speciosam et fulgentem iridem creasti. Et si illa tam speciosus fulget, quam speciosus, quam fulgidus es tu, Deus noster, qui in immensus speciem et fulgorum iridis omnisque creature exsuperas, ut illæ teum collatae deformes, obscuræ et tenebrosæ videantur.

Porro iridis causa est, reverberatio radiorum solis oppositi in nube rorida, opaca et concava. Quocirca licet tres primaria jam dicti sint iridis

colores, multos tamen alias pro diversitate nubium, et reverberationis radiorum solis sibi adsciscit induit, adeoque, ut ait Virgilinus, V Eneid.: Mille trahit variis averso sonis colores.

Idem lib. IX, iridem vocat decus cœli. Ovidius vero, VI Metamorph., graphice iridem describens, sic de ea canit :

Qualis ab imbre solet percussus solibus arcus
Indicere ingenti longum curvamine colum,
In quo diversi nent, cum mille colores,
Transitus ipse tamē spectata lumen fallit.

13. GYRATIS CŒLUM IN CIRCUITU (græco, ἡ γύρασθαι, id est in circuione; ita Complutensia) GLO- RIE SUE : MANUS EXCELSI APERIUNTUR ILLUM. — Ce- lebravit iridem a specie et fulgore : nunc eamdem secundo, celebrat a figura, puta a curvatura per medium cœlum, dicendo « gyrat, » id est cincit, ambigit cœlum « in circuitu, » id est per circuitum, « glorie sue, » id est gloriose sue pulchritudinis et splendoris. Iris enim instar magni arcus, curvando ambit totum hemisphaerium nostrum, ac protendit ab Oriente in Occiduum, vel a Meridie in Septentrionem. Vatalibus pulchre : Gloriosa curvatura sua cœlum succingit circulo. Iris ergo videtur esse gloriosus cœli balteus, zona et cingulum. Alii : Ambit cœlum circuito gloriose ; curvatura enim iridis undeque est tam præcisa et exacta, ut ad tornum circino adæquata et circinalia videatur. Unde Manilius, lib. I :

Utque suos arcus per nebula circina iras.

Tertio, celebrat iridem ab amplitudine, dicendo: «Manus Excelsi aperuerunt, » gracie traxerunt, id est explicarunt, extenderunt, « ilum. » Unde Tigurina: *Manibus Altissimis eum extenditibus*: extendit enim et porrigit iris ab una celi extremitate in aliam; quare nulla manus humana vel angelica, sed sola divina eum extendit. Itae ergo tria sunt mirabilis et quasi miracula iridis.

Addit quartum, nimirum constantiam. Iris enim nuncquam mutat tres colores, splendorem, curvaturam in quacumque nubium diversitate, diversaque densitate, raritate, rorulentia, etc., cum tamē phenomenā aeris et nubium ob diversanūbium dispositionem sepe speciem, colorē, formam sūtūm mutent; sed iris in omnibus, utique, et per omnia cunctē semper tenet, colorē et formam servat, quod-sane est admirabili, ac certum indicium eum Dei semper sibi constantis manu efformari.

Quintum est, quod iris matutina portendat pluvias, vesperna serenitatem. Ita Julius Scaliger, *Ezerit.* 80. Manū enim fit in nube roscida, et in aquam solvi parata. Unde Ovidius, *I Metamorph.*

Concipit iris aquas, alimentaque nubibus efficit.

Seneca vero, lib. I *Natur. quest.* cap. vi: «Arens, inquit, a Meridie ortus magnus vim aquarum velit. Si circa Occasum refuslīt, rorabit et leniter impluet. Si ab Oriente circave surrexerit, serena promitt. » Aliqui pro *rorat* legunt *tonat*; unde ex Seneca censem iridem a Meridie nascentem pluvias auguriat, a Septentrione ventum, ab Occasu tonitru, ab Oriente serenitatem.

Sextum est, quod iris sit imbricata, per imbrēm, quem affert, terram fecundet. Adhuc iris fit ab opposito sole, velut in terrā despectante, aqua se in nubem; sed ita, ut terra sit media quasi inter nubem et solēm; unde fit, ut quo sol est humilior et occasus propinquior, eo iris sit sublimior; et quo superior, eo iris demissior; quia solēt sit opposta. Ita Valesius *Sacra Philosophia*, cap. *LXXVII*.

Septimum, quod iris, ut docet Aristoteles, lib. V *Histor. animal.* cap. xxii, multum conserat ad generaliēmannū, sive mellis aeri. Insuper Plinius, lib. XII, cap. xxiv, et lib. XVII, cap. xv, docet iridem miram suavitatem et odorem aspalathō, aliisque herbis et plantis aspirare. Laerius asserit saluberrimo iridis imbre afflatas rosas, fragrantias redolere.

Octavum, est ordo colorum; in iride enim sunt tres trium colorum semicirculi. Primus et summus est punicus sive cirtinus: medius est viridis, infimus est purpureus. Causa est, quod radius lucis eum exigua opacitate, efficit colorē punicum, eum mediocri viridem, eum majore purpureum. Talis autem opacitatis varietas, et ordo est in nube, cum in ea sit iris. Hinc dicitur si aeri, quod per aerem ad terras descendit, lib. XIII *Origin.* cap. x.

Quocirca Plato, in *Theoreto*, irim Thaumantem filiam propter admirationem dictam censuit. Unde Ovidius, IV *Metamorph.*:

Roratis iustravit aquis Thaumantia iris.

Nomen est, quod iridis colores non sint veri, sed apparentes; ex trans̄rent enim iris solis laris per nubem et aqua, causatur hec apparentia colorum. Sic apparet, non verus, color multicolor est in collo columbari, in halibutus, virgis, parellis, aliisque phenomenis, que in cere et nubibus apparent. Quocirca physici ita iridem definitūt: «iris est arcus multicolor in nube rossa, opaca et concava, ex radiorum solis oppositi reflexione apparet oculis spectantium. » Hinc iris quoque fit et appareat juxta fontes, cum mane radii solis verberantur. Item juxta lumen Incarnationis, cum illud fuligine et fumo refrangitur. Haec de causa iris non cadit sub nostrum aspectum, nisi simus inter nubes in qua iris splendet, et solem ipsum constitutus; quia ipsa nubes est quasi speculum, a quo fit ad oculos reflexio, ut docet Aristoteles lib. III *Meteor.* cap. iv.

Decimūt est, quod plures simul fieri possint irides, idque duplicitur. *Primo*, si utraque iris directe fiat a sole, v. g. si sol sit in medio coll, et utrinqe, ad Ortum scilicet et Occasum, si utrue apta ad impressionem iridis; tunc enim iris una apparebit ad Ortum, altera ad Occasum. *Secundo*, cum ex reflexione prime iridis fit secunda, quae idcirco est debilior; et ex reflexione secundae fit tercia, quae prouinde est maxime debilis, ita ut vix videatur.

Undecimūt, et maximum est, quod iris sit signum divinae clementiae et beneficentiae, et pacti cum Noe et hominibus, quod deinceps nullum orbū indumentū sit diluvium; sicut enim cum Noe pactus est Deus, *Genes.* ix, 13. Atque haec de causa ob iridem maxime benedicendus et glorificandus est.

Hinc et iris a viris sapientissimis concordi elegiūt celebrata est calculo: a Chrysostomo mūnicipator Dei hominibus reconciliati chiragraphum, ab Hieronymo superne clementia simularum, celestium indutiarum pignus, a Damasceno, ab Augustino divina amicitiae tessera, semperfieri foderis obesa a Bernardo, ab Ambrosio inviolabilis virtus Dei et multiformis gratiae specimen, ecclesiæ beniginitatis typus a Cypriano, a Gregorio Sancti Spiritus idea, benevolentissimi Numinis testimonium a Nazianzeno, a Basilio pacis sequentia, a Beda divinae propitiationis symbolum, deorum Mercurius ab Eliensis, ab Amazagora serenitatis preludium, Thaumantia sive admirationis filia a Platone, divini splendoris imago a Pythagora, multifarium lucis decus a Philone, a Macrobo benignissimum coeli prodigiū, astrorum lingua ab Homero, ab aliis denique divina quedam astrologa, superum legit, felicitatis index, tranquillitatis prece, *etc.*

COMMENTARIA IN ECCLESIASTICUM, CAP. XLIII.

* * * * * Porro a moderno Poeta hisce

elogis salutatur:

Illustrissima lucis pupilla, aeris alumna,
Edita patre sole, patria celo.
Prodiga lumina, nuntia nubinis.
Legata serenitatis, praesaga felicitatis.
Obliss foderis, hospes etheris, civis sideris.
Paci pincerij, natura lucernæ.
Dios spectaculū, Dei miraculum.
Colorum progenies, colorum congeries.
Mille luminum irradiata facies, variata maculæ.
Colorum imperatrix, eademque temperatrix.
Illustri parente illustris soboles.

Quid iris mysticæ et symbolice significet, fuse dixi *Genes.* ix, 13; *Apoc.* iv, 3, et *Ezech.* 1, 2.

Quibus addit iridem esse symbolum crucis Christi; in cruce enim quasi in arcu extensus et distans Christus, validissimæ orationis et amoris sagittas sursum ad Deum Patrem ejaculatus est; quibus cor eius vulneraverat, ut nostri miseretur, nobisque peccata remitteret; quin et nos sibi in filios et heredes adoptaret.

TERTIA PARS CAPITIS.

NIX, FULGURA, NUBES, PRUINA.

14. IMPERIO SUO ACCELERAVIT NIVEM, ET ACCELERAT CORUSCATIONES EMITTENTES JUDICIS SUI. — Pro coruscatione, greco est ἀρπάζειν, id est fulgura et fulmina. Pro acceleravit, Complutensis legunt *αὐτούς*, id est *essere fecit*. Verum Graeci codices Roma correcti, et castri habent *αὐτούς*, id est *acceleravit*. Unde Tigurina: *Idem imperio sui nivem urget* (ut celeriter in lucem prodeat) *et fulgura pro judicio suo concitat*. Sensus est, q. d. Deus non longo molimine, ut faciunt homines, sed celeriter et pene in instanti producit et emittit nivem tandem et copiosam, ut totum acerum suis floccis implet; adeo ut radios solis, ipsūcum colum aspectū nostro intercipiat. Nix enim, ut et aliae res, ita obedit Deo, ut verbo jussuque ejus evocata, illico ei se existenter et presentem sisit: tanta est verbi Dei efficacia, tanta nivis erga Deum vocantem obedientia. Porro non frustra, sed ad magnum terræ hominumque commodum Deus mirabiliter emittit nives. Nam *primo*, emittit nives, quasi aves aeris, ut per eum volando, eum purgent et purifcent; quot enim sunt flocci nivis, tot quasi aves sunt celi, tot quasi plume candidae cyrenorum; *secundo*, nix solvit frigus; *tertio* quasi conglaciavit; *tertio*, nix fecundat terram. Unde Hispani hoc habent proverbium: « Annus nivösus, annus fertili et copiosus. » Denique Psalms, Psalm. LXVII: « Qui dat nivem, inquit, sicut lanam. » Nix enim in candore, levitate, densitate, calore et molilitate, ait Theodoretus ibidem, similis est lana. Nam nix quasi lana terram legit et eam foventad, calefaciendā et fecundandā.

dam; dum halitus et expirations terræ cohabet, et intus repellit; dumque resoluta, liquata instar sacchari sensim terram irrorat et impinguat. Quocirca exstat nix nivis enigma :

Candidior cycni planis, sun filia brama,
Dura minus glacia, sol nec minus algida:
Raro, ac fulvum in latice tabescere iugno.
Signo novem, fureti si littore prima reca:
Cor mihi si jungas, vix est avis atrio illa.

Mystice, nix symbolum est tentationis et tribulationis, qui probat et corroborat virtus fidelium. Unde S. Ephrem, in *Serm. aset.* ad *imitationem Prov.*: « Tempore nivis, inquit, per vestigata feræ, et tempore tentationis investigat Satanæ monachum; probatio autem monachi in tentationibus apparuit. » Et anterior: « Multi habitus monachi, at pauci certafolos; tempore autem carminis monachi probatio apparuit. »

Rursum multo magis « accelerat » Deus « coruscationes » et fulgura; quia quasi in momento fulgor apparat, transiit ab Oriente in Occidentem. Simile, sed efficacius est fulmen, quod non est aliud, quam exhalatio ex nubium collisione ignita, indeque magno impetu erumpens vel exsurgens.

Mirabilia, et quasi miracula fulminis sunt hæc: *primo*, ejus celeritas; *secundo*, ejus ignea natura, item efficacia, nihil enim est tam validum, quod non sternat; *tertio*, varietas, fulmen enim aliud cerebræ, qua videlicet valde subtile est et flammaceum; aliud dissipat, quia valde conglobatum, et spiritus coacti admitione conflatum, *tertium*, adiungit, quia ignitum; *quarto*, quod fulmina fe-

COMMENTARIA IN ECCLESIASTICUM, CAP. XLIII.

riant sepius altos montes et praestatas turres. Causa est quod cum oblique ferantur, celsissima que obviam fiant, ideoque in ea frequenter impingunt. Unde Claudianus, ad Hadr. :

*Incubitusq[ue]m coelestis flamma saletis,
Nec paro fructus iram merente Tonantis :
Ingentes querens, annos fulminas orno.*

Quintus tradit Plinius, lib. II, cap. LV, lib. XXXVII, x, fulmine non ici laevum, nec aquilum, nec corallum, nec vitulum marinum. Sed haec fabulosum, vel certe dubia videtur. Nam laevum fulmine tacitum narrat Vicomercatus, in lib. III Meteorol. cap. x. Sextum, quod fulmen rara et molliam non latet; quia celeriter per ea transit, densa vero ac dura, quae resistunt, feriat et sternat. Ratio est quod in utrūcū continuum vincta, diutius moretur, omnesque vires suas colligat et exprimat, inquit S. Damascenus in Physicis, cap. XVI. Sic fulmen illæsa vagina ensem inclusum liquat; bursa intacta aurum, es et argentum inclusum confitat inviolato liguo circa pila ferrum dissolvit; integræ carne ossa communict. Albertus Magnus, lib. De Tonitruo, cap. XXI, refert dolium fulmine corruptum frangit et comburi, ipsum autem vinum subito concretum stare, ita ut rigor ille triduo duret. Ferunt autem vinum, quod fulmine concretum fuit, cum ad liquorē reddit, potum examinare, vel dementiam inducere. Ratio est, quia fulmen habet in se noxiæ qualitates sulphuris, aut allerius similis materie, quibus vimur inficit. Denique per vulgationem est, venenata interdum post fulminis eictum, plagam deponere; et e contrario quia nihil antea venenati habeat, ipsum concipere. Ratio est, quia illis fulmenta venenum exurit; his vero sulphurea noxiæ qualitates imprimunt. Ita Comitabreces tract. 2 in Meteorol., cap. vi.

Porro «coruscationes» dicit esse «judicii sui», scilicet divini.

Primo, quia Deus secundum suum, non hominem, nec angelorum judicium, cum scilicet ei videtur, creat, mittitq[ue] fulgura.

Secondo, quia per fulgura, sua judicia, id est minas et vindictas, exercet; dum per ea peccatores metu percolit, et subinde morte percutit; idque significat etymon fulgoris et tonitrui. Nam, ut ait S. Isidorus, lib. XIII Orig. cap. viii et ix: «Tonitruum dictum, quod sonus ejus terreat; nam tonus, sonus, fulgor et fulmen, ictus celestis jaculi, a ferendo disti; fulgere enim ferire est ac percutere.» Hinc illud Poete:

Fulgur, et humanas motura tonitrua mentes.

Vide ibi dicta, cap. XVI, XVIII.

Tertia, quia dies judiciorum frequentissimis et vehementissimis coruscationibus horribilis erit, iuxta illud Psalm. XCVI: «Illiuxerunt fulgura ejus oculi terra.» Idem patet in Apocal. cap. VIII, 5, et cap. XVI, 18.

COMMENTARIA IN ECCLESIASTICUM, CAP. XLIII.

Quarto, «iudicij sui» significat Deum non tamere, sed magna consideratione, iudicio et ratione emittere fulgura. Ita Vatablus. Mirabile vero Dei iudicium est, quod fulmen alta et dura sternat, demissa et mollia pertranseat, ut paulo ante dixi.

Mystice, nix est purgatio peccatorum per penitentiam et lacrymas, iuxta illud Isaiae cap. I, 18: «Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur: et si fuerint rubra quasi vermicularis, velut lana alba erunt.» Ita S. Hieronymus in Psalm. CXLVI. Unde David, Psalm. I: «Asperges, inquit, me, Domine, hyssopo, et mundabor: lavabis me, et super niveum dealbar.»

13. PROPTEREA APERTI SUNT THESAURI, ET EVOLVERUNT NEBULE Sicut AVES. — Pro nebula, grecice *kephala*, id est *nubes*, quia nebula est nubes demissa, sive inferiore aeris regionem occupans. Tigurina: *Propter hoc generalia recluduntur, et nebules volucrum more provalent.* Thesauros enim vocat cellas et apothecas, in quibus recluduntur nummi, fruges et opes; non quod nubes et nebulae in Deo. Deinde voluntate et omnipotencia, quasi in thesauro et cella reconditi sunt, et ad ejus numum, quasi aperta cella in lucem edantur, et in aere profluant, iuxta illud Job XXXVII, 22: «Numquid ingressus in thesauros nivis, aut thesauros grandinæ uspexisti? Quæ preparavisti in tempore hostis, in diem pugnae et bellum?» Per «nebulas» intellige tum quaslibet; nam etiam illæ, qui in media regione aeris sunt, volant quasi magas aves, et ex illis evolant nives, pluviae, grandines, etc., quasi aves minores; unde illis statim subdit: «In magnitudine sunt posuit nubes.» Tum peculiariter intellige nebulas, pruinæ; haec enim sunt quasi canæ et candidæ aves biemis, que in aspero gelo volant per aërem, insidentque arboribus et herbis. De quibus Psaltes, Psalm. CXLVII: «Nebulam (hebreo *kephal* id est ut, S. Hieronymus verit, *pruina*), sicut cinereum spargit.» Pruina enim similis est cineri colore, copia et virtute; nam instar cineris exurit et consumit nimum terræ humorem, itaque eam fertilem et fecundam efficit. Nam aliquoq[ue] nebula proprie dicta est illa pars rubis, que ad aquam gignendam inuidonea, post nebula in pluviam resolutam, quasi nubes exrement remaneat. Unde Aristoteles, lib. I Meteor. cap. IX, «nebulam» vocat nebula steriliem, eamque serenitatis future signum esse asserit. Hinc mystice, pruina est dolor de peccatis, et compunctione. Hec enim mentem dolere eque ac amore urit; itaque eam expurgat, et gratia capacem, virtutibusque fertilem efficit. Ita S. Hieronymus, in Psalm. CXLVI.

Secundo, valde apposite Palacius: Quia, inquit post coruscationem grandis solet descendere pluvia, merito dicit «propterea», id est propter eo-

COMMENTARIA IN ECCLESIASTICUM, CAP. XLIII.

ruscationem, «aperti sunt thesauri», et in mari et in aere, ut inde pluvia ruit. Unde sequitur: «Evolaverunt nebulae sicut aves;» dictio enim mirum, quomodo coruscationibus evanescantibus, et pluvia cessante, nubes avolent celo effecto sereno, ac si tempestas non sisset, iuxta illud: «Post tempestatem, lum facit,» Tobiae III, 22.

QUARTA PARS CAPITIS.

GRANDO, TERRÆ MOTUS, TONITRUA, VENTI, TURBO, NIX.

46. IN MAGNITUDINE SUA POSUIT NUBES (græco *kephala*) sicut *topazos*, id est in magnificètia sua fortissimæ, vel corroboratæ nubes; Noster pro *topaz*, id est corroboratæ, videtur legisse *kephal*, id est stolidi, posuit, ET CONFRACTI SUNT LAPIDES GRANDINÆ. — Tigurina: *Nubes exagunt magia potentia sua ut etiæ lapides grandinæ.* Praeterita, posuit, corroboravit, more Hebreo sumunt pro presenti, ponit, corroborat. Sensus est, q. d. Deus magna sua potentia «ponit», id est sicut, stolidi, densat, firmatque nubes; scilicet ex iis densatis confingit quasi frustula lapillos et globulos grandinæ, non quod nubes immediate in grandinem convertant, ut vult Isidorus; sed quod nubes resolvant in aque guttas, que vi frigoris statim constringantur, et in globulos grandinæ congelantur. Ita ex Aristotele Valesius, Sacra Philosophia cap. LIV: «Grandio, inquit, videtur quibusdam fieri ex nubibus, primum quidem in glaciem durat; deinde ventorum frigore comminatur in frustula, aut etiam calore solis: itaque esse grandinem frustula decisæ glacie, ea vero fieri in ipso descensu rotunda, longo illo præcipito velut convoluta. Fuit hæc sententia inter antiquos philosophos, Epicuri, inter Christianos, D. Isidorus Hispalensis; qui videtur suffragari illa verba capituli XLII Ecclesiastici: «In magnitudine sua posuit nubes, et confracti sunt lapides grandinæ.» Hæc enim aperte videtur innuere, confracti lapidis (ex glacie solidæ) factum esse grandinem. Ceterum Aristoteles evidenter satis refutavit hanc sententiam, cap. XI Meteor. his verbis: «Absurdum proferre suspicari aquam superiori in loco congelascere; quandoquidem fieri non potest ut id consequatur, antequam redatur aqua, neque ulli tempore aqua suspensa permanere potest;» hæc Aristoteles. Ex quibus palam fit, ex nube aquæ guttas fieri prius, his deinde seorsum cadentibus et gelascentibus fieri grandinem, et ipsarum guttarum figuram retinere. Illud vero Ecclesiasticæ ita intelliges, confracti esse lapides grandinæ, hoc est decisos ex nube, non quidem gelata prius, sed per particulas in guttas abeuntæ; verum enim ita etiam est lapides grandinæ ex nube esse decisos; et si non sint decisi facti jam lapides, sed post decisionem lapidaverint. Hoc est quod Deum celebrans Job ut, cap. XXXVIII, 30: «In similitudinem lapidis aquæ durantur,» scilicet in glacie et grandine; hec enim est aqua frigore constricta et lapides-

cens. Et Psaltes, Psalm. CLXVII, 17: «Mittit crys-tallum suum sicut buccellas,» q. d. Deus emitit grandinem conglaciatum instar crystalli, «sicut buccellas,» id est sicut frusta et fragmenta. Crystallus enim grecæ dicitur a *kephal*, id est frigus, et *kephal*, id est contraho, constringo. Unde et gemma crystallus Plinius nihil aliud est quam glacies sub terræ nimbo frigore sic constricta et indurata, ut resolvi nequeat, de quo vers. 22.

Porro grande fecundat terram; grana enim grandinis instar granorum sacchari, terram edulcorant, humectant et nutritur. Idem magis faciunt nubes, dum in pluviam resolute in terram deplicant, eamque impregnant et fecundant, juxta illud Psalm. CXLI, 8: «Qui operit cœlum statim constringantur, et in globulos grandinæ congelantur. Ita ex Aristotele Valesius, Sacra Philosophia cap. LIV: Grandio, inquit, videtur quibusdam fieri ex nubibus, primum quidem in glaciem durat; deinde ventorum frigore comminatur in frustula, aut etiam calore solis: itaque esse grandinem frustula decisæ glacie, ea vero fieri in ipso descensu rotunda, longo illo præcipito velut convoluta. Fuit hæc sententia inter antiquos philosophos, Epicuri, inter Christianos, D. Isidorus Hispalensis; qui videtur suffragari illa verba capituli XLII Ecclesiastici: «In magnitudine sua posuit nubes, et confracti sunt lapides grandinæ.» Hæc enim aperte videtur innuere, confracti lapidis (ex glacie solidæ) factum esse grandinem. Ceterum Aristoteles evidenter satis refutavit hanc sententiam, cap. XI Meteor. his verbis: «Absurdum proferre suspicari aquam superiori in loco congelascere; quandoquidem fieri non potest ut id consequatur, antequam redatur aqua, neque ulli tempore aqua suspensa permanere potest;» hæc Aristoteles. Ex quibus palam fit, ex nube aquæ guttas fieri prius, his deinde seorsum cadentibus et gelascentibus fieri grandinem, et ipsarum guttarum figuram retinere. Illud vero Ecclesiasticæ ita intelliges, confracti esse lapides grandinæ, hoc est decisos ex nube, non quidem gelata prius, sed per particulas in guttas abeuntæ; verum enim ita etiam est lapides grandinæ ex nube esse decisos; et si non sint decisi facti jam lapides, sed post decisionem lapidaverint. Hoc est quod Deum celebrans Job ut, cap. XXXVIII, 30: «In similitudinem lapidis aquæ durantur,» scilicet in glacie et grandine; hec enim est aqua frigore constricta et lapides-

Martyrum semper numeros sub omni
Grande crevit.

Hi sunt thesauri Dei in nube et grandine persecutionum, ait Rabanus, qui et addit: «Grandio quoque est libera sanctorum increpatio. Grandio enim veniens persecut, liquidula rigat. Sancti autem viri corda audiendum terrentes ferunt, et blandientes infundunt; nam quemadmodum ferunt, Prophetæ testatur, dicens: Virtutem terribilium tuorum dicent, et magnitudinem tuum narrabunt, et quemadmodum blandientes rigant, securus adjunxit: Memoriam abundantias misericordias tue eructabunt, et in tua justitia exultabunt.» Psalm. CLXIV, vers. 6 et 7. »

Symbolice, nubes sunt symbolum celstitudinis et ambitionis, que partit grandines tunnulum et humiliationum. Eleganti apologetum nubium et terrae, id oculis subicit *Cyrillus*, lib. II *Apologetum moral.* cap. xi, eius titulus : *Contra appetitum mundano celstitudinis* : Exorta, inquit, de tellure nubecula, statim cepit innato desiderio sursum ferri. Cui terra mater diecit : Dic mihi ex quo, et ubi nata fuisti? nonne in me, et ex me? Curo ergo super matrem crigeris, et natale solum cunctis graffissimum, facta peregrina relinquimus? Quin etiam sursum elata vel a tempestibus involveris, aut ab astu obvio consumeris. Rogo igitur, nata, quiesce, et in patro salutaris humilitatis simu recombue. At illa minus prudenter respondit : Appetitus quidam desiderabilis celstitudinis sursum me cogit ascendere, cui contradicere si licet, non placet. Ad hoc multum illa terra compescit : Dic mihi, queso, quo erigi concupiscis? Cui nubes : Anhelo, inquit, pertingere in Aquilonis sublimio, ubi constituta, toti universo visibili sim prelata. Quia auditio, mater tellus deridens caliginis excitatem, subjunxit : Satis patet, ut parum ante genita infantilliter es locuta. Nam minime positionis coelestis ordinem didicisti, nec mundi situm mirabilem attendisti. Id ipsum haec ratione physicae et astrologicae demonstrat : Responde mihi que pars primo moverunt in celo, nonne Orientalis? Iude namque stellae dialis ascendit, et quasi motu suo, ortis ibidem sideribus, recte Oriens appellatur. Igitur haec pars dextera est ecclie; que enim pars in animali prima moveretur, hanc dextra vocatur. Igitur si, ut patet, Oriens ecclie dextrum judicetur, necessario concluditur, eis polum Antarciticum esse sursum. Ab eo enim traditum Philosophi, Orientalis motus principium derivari. Quin etiam in corpore animals pars illa dextera est, in quam caput primo influit. Ceterum primum motum coelestis latitudo ex Meridionali polo principium sumere, haec ratione dignoscitur : Quia nimis verice hominis versus illum situato, mox ejus dextra, si volvatur, ab Oriente moveretur. Tunc si Meridionalis in polo polus sursum est, Aquilatorius erit per consequens deorsum. Ex quibus concludit, et hoc epiphymatum quasi apologi scriptum fructumque colligit : Quare, charissima, situs fert animus versus ipsum ventilari, putans erigi, profundaberis; et cum credideris te ire sursum, tunc demergenter in mundi maximam abyssum, accedetque tibi sic cum superbis decipi, qui dum jaconias flau se sursum elevari optinantur, ruunt deorsum ad imm. inferni, et divine iusticie profundantur; et cum videntur altissime efferti, scilicet decepti fallacia, tunc profundissime demerguntur. Qui enim contra verum mundi cursum erigitur, necessario locus ejus ex opposito in inferno preparatur. Ex conditoris autem providentia, superborum locus habitabili Aquilonari loco supponitur, ut ex situ mundiali

adiscant, illud quidem quod secundum mundane visionis aspectum videtur superioris, in vertitate fore inferius. Quamobrem fugientes hujus scutuli fallax sursum, ad verum humilitatis tendamus deorsum. Sic enim natura, ubi pari modo membra situaverat, tamen inferius colloquato capite, de matris alvo infantulum mittit in humum mundum, et humilitatis magistra cornu cordis, ac pedem proprieitate situat deorsum. His definitis quevit.

17. IN CONSPETUO EJUS COMMOBUNTER MONTES ET IN VOLUNTATE EJUS ASPIRARI NOTUS. — Graece, επει τοις ανέρων, id est in aspectu ejus, q. d. Cum Deus irato, vel potenti et efficaciu vultu asperxit terram et montes, qui tanta tamque gravi mo' consistunt, solo aspectu nutrigit illos concepit, et terre motum induxit, juxta illud *Psalm.* cui : « Qui respicit terram, et facit eam tremere. » Ac sursum, cum voluerit blandiri terrae et hominibus, in voluntate ejus aspirabit Notus, id est Auster. Tigurina : *Montes tpo despicente commovuntur;* et *Auster fibit, cum ipso vult.* Alludit ad *Habacuc* cap. iii : « Asperxit et dissolvit Gentes : et contriti sunt montes seculii. » Et inferius : « Viderant te, et dolerentur montes. » Est igitur terra instar pavidi servi, qui tremit, si irato eum asperxit herus, ait *Paladius.* Porro Complutensis humus versum cum sequenti ita invertunt et combinant : Vox tonitru ejus dolor (tremore) facit terram; et in aspectu ejus commovebuntur montes, per tonitrum et terrae motum : In voluntate ejus stabit Notus, et tempestas Borea, et conversio spiritus, sicut aves volantes dispergit nivea. Verum Graeci codices Romae emendatae plane habent ut *Latina Vulgata.*

Mystice Rabanus : Montes: inquit, sunt superbiciens, sive Auster, est gratia Spiritus Sancti, qui delicta mortis gelu constricta, sibi caloris ardore disoluti; itaque superbos Dei timore et amore concurrit.

18. Vox tonitru ejus verberabit terram, tempestas Aquilonis, et congregatio spiritus. — «Vox tonitru, » est sonus et fragor tonitru; vel per hyphallagan est tonitruum voidis, id est tonitruum vocale, et magna voce resonans; tam enim ipsum tonitru, quam ejus vox et fragor, verberat terram et terrigenas. « Verberabit, » id est verberat, hoc est verberare solet. Omnia enim haec praeterire more Hebreos sumuntur pro praesenti, et significant actionis divine morem et concretum.

Tonitru enim verberat terram, prima, quia oritur ex vehementi collisione nubium, que vehementer facit aeris impulsu, quo terra verberatur; secundo, quia hec collisione horribiliter exercit fragorem, qui verberat aures hominum; tanta enim est, ut mundi machina concuti, et a centro convelli videatur; tertio, quia ingenti metu percussit et percutit mentes audientium, etiam regum et Imperatorum, juxta illud :

Humanus motura tonitru mentes.

Sane Augustus Caesar ita percussit tonitru : Ut in locum abditum et concameratum se reciperet, ac semper et ubique pellem vituli marini circumferret pro remedio, » ait Suetonius in ejus Vita, cap. xc. Sic et hodie muli, etiam fideles et sancti, validi percussant dum tonat, et tonitru tanto sono reboant. Quarto, tonitru ejacularum fulmina et fulmineos lapides, qui non raro tauras, montes, arbores, domos, homines et animalia sternunt et evertunt, illi sape vidimus.

Porro tonitru causa materialis, est exhalatio siccic et calida; formalis, est collisione nubium cum fragore et sonitu; efficiens, est pugna exhalationis et nube, conquisitum erumpere; finalis, est metu tonantis numinis homines percellere, ut scilicet homines timeant Deum. Ita Aristoteles in *Meteor.* Unde Silius Italicus, lib. XVII, graphicè hunc fulminis terrorum ita depingit :

Ut cum fulminibus permixta tonitrus mundum Terrificat, summiq[ue] labii domus alta parentis : Omnes homines in terris trepidi genos, hisque oborta Lux atrox micat, et praesens astre viriliter Creditus intento percellit Juppiter igne.

Equis non metuat fulminantem et altitontem Omnipotens dexteram?

Pro verberatu, graece est ἀσθεῖν, id est dolere et parturire fecit terram, hoc est eam ita commovit, quasi ingenti metu et dolore esset parturit, et fetus enixa. Ita Complutensis Romana, Janensius et alii. Unde Tigurina : Sonitus tonitru ejus terram dolore commovet. Est catastrophes valde apposita; concussio enim terra quasi ad tonitru. Deo expavescit, representatus per dolorum et pallorem femine parturientis.

Pro ἀσθεῖν, aliqui legunt ἀσθεῖν, id est increpavit. Unde Rabanus legit : Vox tonitru ejus exprobavit terram. Codex Vaticanicus habet ἀσθεῖν, id est concussit, percessit; quod magis consonat cum nostro verberavit. Porro tonitruum prius est fulmine, cum ejus sit causa. Tonitru enim est collisionis et fragor nubium, qui fulmen elicet et exprimet; et tamen prius videmus fulmen, quam audiamus tonitru; tum quia visus celeior est audiit; tum quia sonus tardior est, tardiusque ferit auditum, quam species vobis, presertim fulgoris, ferat visum; tum quia verber tonitru, quo aures perinde ac nubes aerisque verberat, adeo grave et ponderosum est, ut plusculum temporis requirat, lentiusque ad aures prospexit. Simili est in tormentis bellieci; prius enim videatur ignis, quam audiatur fragor ignem eliciens, ejusque vi globum ejacularum : unde milites viso tanta tormenta, sicut habent temporis ut se a globo, quem ejacular, subducant.

Simili scheme Psaltes Dei magnificentiam in voce tonitru ejus celebrant toto *Psalm. xxviii.* : « Vox, inquit, Domini super aquas, Deus majestatis intonit. Vox Domini in virtute : vox Domini in magnificencia. Vox Domini confringentis edos, etc. Vox Domini intercedens flammarum sit. Hinc et equor appellatum, quia aquila ter est, non spissus ut pluvia. Caligo, quia aere genita. Tenebra, quod teneat umbras. Procella quod percellat, id est percutiat et elevat. Aqua quasi aqua, quod superficies ejus equaliter sunt. Hinc et equor appellatum, quia aquila

sursum est. Ventus, quod sit vehemens et violens. Fragar, a fractarum rerum sonitu. Aquilo, quod aquas astringat et nubes dissipet. Auster, quod hauriat aquas. Mare, quod amare sint ejus aquae. » Hec et phara S. Isidorus.

Anagogice, vox tonitruis erit vox Christi iudicis, qui cœlo Sanctos, inferno impios adjudicabit, dicens : « Discedite a me, maledicti, in ignem eternum, qui paratus est diabolus et angelis ejus. » Matth. xxv. Hæc enim vox impios ita percellit, ut dicant « montibus : Cadite super nos ; et collibus : Operite nos », Apoc. vi. ; Luc. xxiii. Adeoque erit efficax, ut eos illico convolat et deturbet in tartara. Si ergo ita formidamus tonitruum illico transiens, quoniam formidare debemus tonitram vocem Christi, quia fulmen æternæ damnationis in peccatores vibrabit et ejaculabitur. Tropologicæ, vox tonitruis fuit S. Joannes Baptista; ipse enim fuit « vox clamantis in deserto », Isaïa, xl. Vide S. Basilium totum Psalmum xxvii., qui est de voce tonitruis, S. Joanni adaptatum.

Allegorice, vox tonitruis est predicatio Evangelii, sive vox Christi et Apostolorum evangelizantium, quæ terram et aquas, id est populos multos, commovit ad penitentiam; cedros et montes, id est superbos tum demones, tum homines, confregit; intercedit, id est divisit, ignem, scilicet chariatis, dum Spiritum Sanctum specie igneum linguarum dispersitum in Penitentia Apostolis immisit et indidit, concusset desertas Gentium regiones. Eadem cervas, id est timidos et tardos ad partum virtutum, pavore judicii vel preparat; inducit diluvium, id est baptismum, in quo veluti cataclysmo universa peccata merguntur. Ita S. Basilius, Theodoreus, Didymus, Origenes, S. Augustinus, in Psalm. xxviii. Audi et Rabanum hic : « In tonitruo, inquit, ipse incarnatus Dominus figuratur : quia ex antiquorum patrum convenienti propheta ad noctitiam nostram, quasi ex nubium concursum prolatus est; qui inter nos visibiliter apparet, ea que super nos erant, terribiles sonui. Unde et ipsi sancti Apostoli de ejus gratia generati, bonarietes, id est filii tonitruis, sunt vocati : aliquando autem (sicut dictum est) tonitruum pro ipsa ejus predicatione accipitur, per quam supernorum iudiciorum terror audiatur. Vox quidem tonitruum exprimat terram, quando predicatione divina carnibus (qui terra nomine rite censerunt) increpando, innotescit sua vita; ut his depositis, se preparant ad audiendum precepta divina. De hoc quoque tonitruo scriptum est : Vox tonitruis tui in rota illuxerunt coruscationes fine orbis terre : commota est, et contremuit terra. Et hoc quoque comparative dicuntur : quia tonitruo vox ita revolvitur, quasi de rotis venire prestrepentibus audiatur. » Enim, cum de summo funditur, spatia cœli, cum volubili murmuratione pertransit, ut rotas atque sinuosas ipse sonitus sentiat; sive magis in rota orbem terrarum debemus accipere,

qui in speciem rotæ absoluta rotunditate concluditor. In rota ergo, id est in mundo, vox tonitruis ejus eressa est, quando predicatoris Christi circumclusum totius orbis verbi tonantibus impleverunt.

TEMPESTAS AQUILONIS, ET CONGREGATIO SPIRITUS. — Græce, *πεντεκοπή ταύρικα*, id est verber venti, turbo, qui in orbem rotatus omnia secum rotat et gyrat, adeo vehemens et procellosus est, ut domos, naves, currus evertat, inom abripiat; qualis est encephalus, prester, et turbo sive typhon, precipua navigantium pestis; qui non vala tantum, sed ipsa etiam navigia contorta frangit et absorbet, ac nonnunquam in altum abrupta secum auferat; similiterque in terra evulsa arbores, et ingentia saxa aliosq; devehit. Unde Olympiodorus typhona dictum censem dicitur et *τύφωνας*, id est, *quod valide et vehemens corpora, in que inuidit, verberet et quatit*. Porro cum ait : « Tempestas, » etc., repete « verberat terram. » Ventus enim, præsentem Aquilonaris, terram ita verberat, ut eam rigore et glacie constringat; et cum impetuoso est, segetes, arbores, quin et tures prostrant. Unde Albinus Flaccus, *Disput.* cum Pipino Caroli Magni filio : « Quid inquit, est ventus? Aeris perturbatio, mobilitas aquarum, siccitas terre. Quid est gelu? persecutio herbarum, perdito foliorum, vinculum terre, fons aquarum. »

Rursum Græci et Jansenius, alijque Latini haec verba referunt ad *aspergit nivem*, quod sequitur : Aquilo enim afferat nivem. Unde Tigurina hec nectens cum verso sequenti vertit : *Aquilonaris procilla, turboque venti more volvitur desolantiam, nivem, in modum sidentium locustorum descendenter spargit; ut absens pulchritudinem miretur oculus, et imbreu animus stupeat.*

19. ET SICUT AVIS DEPONENS AD SEDENDUM, ASPERGIT NIVEM, ET SICUT LOCUSTA DEMERGENS DESCENSUS EUS. — Ita Romana Complutensis aliaque Latini, Iuliet Græci, Jansenius et alii delectant primum *et*. Nam delecto hic versus cum precedentibus coheret. Sensus est, q. d. Deus per Aquilonem spargit nivem in terram, ut eam fegat et fovent, sicut solent greges avium devolare, sequi deponere et considerare in terra, itaque eam tegere et operiere. Aut siue locustarum agmina demergunt se in terram, eamque operiunt : sic pluie nix copiose descendens terram cooperit. Comparat enim densitatē et frequentia floccorum nivis cum densitate agminibus avium et locustarum; quia sicut haec, sicut et illi terram plane obtegunt. Addit Paulinus : Deus, inquit, aspergit nivem super terram, velut si gallinam super ova collocaret; ut enim avis suo calore ova fecundat, ita nix suo in terram casu eam fovet et fecundam reddit; is enim annus felix est, qui nivosus est, scilicet nivea terra fecundante, et descensus ejus est sicut locusta descendens; nam floci nivis cadentes assimilant locustis et sublimi in terram venientibus. Hunc esse sensum liquet ex Tigurina jam ci-

tata, et ex Græcis, quæ clare sic habent : *Spargit nivem ut aves volantes; ejusque descensus similis est locusta divertenti; Complutensiæ : Et sicut locusta destruens, descensus ejus.* Græcum enim *καρκασσάνα* et divertendū et destruēntū significat; solent enim locuste terram obsidentes eam depascere et destruere. Sed similitudine magis congruit prior significatio divertentis; nix enim, quæ hic comparatur locuste, obsidens terram, eam non destruit, sed fovet, calcat, irrigat et fecundat.

20. PULCHRITUDINEM CANDORIS EUS ADMIRABITUR OCULUS, ET SUPER NIVREM EUS EXPAVESCAT COR. — Nir enim adeo candoris est, ut fulgeat et splendeat, ac suo candore et splendore oculos inhumanum habeat et obtundat. Per imbreu figurate accepi copiam nivis; nix enim copiose quasi imber descendit et depulit. Aut *imbreu* vocal aquam, in quam liquatur et resolvitur nix, quæ tanta est, ut illico ingentes faciat torrentes, flumina duplicit, imo triplicet; adeo ut exundent, et campos, segetes, domos, armenta abripiant et obruant; quare merito hunc nivium imbreu expavescant corda hominum. Denique flumina plenaria vel oriuntur, vel valde increaserunt ex nive liquata. Unde fluminum origo est in Alpibus, aliisque montibus nive oppletis; nix enim inibi densa et copiosa, radiis solis resoluta ingentes facit rivos et fluvios. Admiranda ergo nivis sunt hæc.

Primum est candor eximius. Unde Christi, in transfiguratione, facies resplenduit sicut sol, vestimenta autem ejus facta sunt alba ut nix, Matth. cap. xvii.

Secundum, copia, qua aereum et terram cooperit. Tertiū, quod terram fovent et fecundant. Vide Plinius, lib. XVII, cap. n.

Quartū, quod radio sois tacta liqueat.

Quintū, quod liquata torrentes et fluvios ingentes efficiat. Unde nivis enigmata apud Symposium hoc existat :

Pulvis aquæ tenuis, modico cum pondere lapsus,
Sole madens, aestate fluen, in frigore siccus,
Flumina factus, tota præs occupo terras.

Huic simile est illud Cœcurbita quod subdit :

Pendes dum nascor, rursus dum pœnas nascor;
Pendes commover te, et nudior nudis;
Pendula si non sun, non sun jam jamque futura.

Quocirca propter haec similia quasi nature miracula, cum Psalme exclamare debemus : « Quam magnifica sunt opera tua, Domine! omnia bona per frigus et acidum corrumperat satagit, qui voluit sedere in lateribus Aquilonis, Isa. xiv, 13 : » Hic propter elationem cordis recte avi comparatur; quia aspergit nivem ad sedendum, cum per rigorem malitiae, ubi insidat, preparat sibi habitatculum. Ipse quasi locusta ascensu suo demergit; quia quidquid viride vel fructiferum reperi, corrodere atque extirpare contendit. Pulchritudinem vero ejus oculus admirabitur, cum se fingit ministrum esse luminis, et legatum pa-

Audi nostros Comimbricenses nivis causas, or-

et per imbre ejus expavescit cor, quando aper-tas persecutionum procellas movet; ut quos non potuit blanda fictione, hos nitudine.

QUINTA PARS CAPITIS.

PRUINA, VENTI, GLACIES.

21. GELU SICUT SALEM EFFUNDET SUPER TERRAM : ET DUM GELAVERIT, FIET TANQUAM CACUMINA TRIBULI. — Pro gelu graece est *άξινα*, quod proprie pruinam significat; uti vertunt Complutensia, Romana, Tigrinaria et alii. Porro pruina ab Aristotele, lib. De Mundo, definitur *δύσης περιπονέσια*, id est ros conglaciatus; dum enim ros frigore nocturno intensatur et conglaciatur, fit pruina. Recte tamen Noster verit *gelu*; tum quia pruina est gelu; tum quia *άξινα* non solum pruinam, sed quodvis gelu significat; unde *άξινος* idem est quod denso, constipo, constringo, conglacio. Pro gelavert, perparum Rabanus, Lyranus, et Dionysius legunt *λειτήρι*; greco enim est *άξινα*, id est glaciata, a *τίγρινα*, *τίγρινος* et *τίγρινη* jam dictis.

Pro cacuminis, minus recte Rabanus legit *άξινα*; greco enim est *άξινα*, id est summatives, cacumina, culmina. Eodem tamen reddit sensus, qui est, q. d. Deus effundit gelu et pruinam, quasi salem super terram; que dum conglaciata ferit, adheseritque tactis, arboribus, herbis, etc., fit sicut « cacumina tribuli », id est sunt summatives spinarum, scilicet aculeata et aspera: patet hoc in stirpis que in rigida hinc ex testis longa et acuminate, quasi acies lancearum continua serie ordinque dependent. Pro « tribuli » grece est *τριβύλιον*, id est, ut Complutensia, suctum; Romana, *τριβύλων*; ali, *παλόνων*; Tigrinaria: Idem pruinam in modum salis humi fundit, que *congelatis* imponeat apicem. Noster verit « tribuli »: quia tribulus est spine genus a semine triangulare dictum, vel quod cupidatum trifarium feriat; de quo Ovidius, *Metamorph.*:

...Lolium tribulique fatigant
Tristes menses.

Pruina sequit se a roris causam et generationem ita describunt nostri Comimbricenses, tract. 7 in *Meteora*, cap. viii. Roris et pruina materia est vapor exiguis et subtilis; causa efficiens remota est eadem, que reliquarum impressionem, videbet, calor celestis vaporem evocans; causa proxima efficiens est frigus serena noctis; quod si temperatus sit, vaporum in rorem cogit: si vohemens, congelat in pruinam. Docet Aristoteles, cap. x, lib. I *Meteor.*, rorem et pruinam in ima parte aeris generari; quia calor talem vaporem excitans imbecillus est; aliquo si vehemens foret, eum altius eveneret, vel omnino absumeret. Deinde idem roris et pruinae commoda aquae ad damna ita describunt: Solent pruina et roris, si opertione obveniant, avis non parum commo-

date. Namque pruina hiemali tempore calorem intus concludit, et in radices agit, atque eadem fere, quam nix, utilitatem importat. Nos terram maledicat irrigatque, et herbescentem vegetum viriditatem evocat et nutrit. Verum haec eadem alienis orti temporibus, aridum nocent; quando quidem sera pruina adhuc lactescentes gerunt oculos, et invitatam verni temporis elempha stirpium et vinearum juvenitatem eneat; atque eminem interdum spem fructuum unius noctis spatio praeprimit: veniente homines natura, que specatissime florant, celerime marcescere. Est autem intempestiva pruina nive perniciose; quia nix, sicut ob aere sustanties commixtionem minus compacta est, ita minus premite ea, quibus incubat; ac proinde minus adicitur. Fit haec adiatio, ut docet Theophrastus, lib. V *De Causis plantarum*, cap. xv, exprimendo (consumptu prius calore, cui frigus directe adversatur) atque eliendo foras totum humorum, quo exhausto nonesse est arescere, tanquam igni flores, gerunt, aliaque eusmodi. Exprimit autem frigus humorum, quia hinc inde coercet et comprimit: quia vero comprimiruntur, si humida sint, humorum reddunt.

Porro pruinam Siracides comparat sali, quia illi similes est: *primo*, colore, alba enim est, ut sal; *secundo* figura, quia grana pruinae sparsa per terram parva et rotunda sunt, sicut grana salis; adeo ut, si haec per terram spargas, qui procul ea aspicit, discernere nequeat an grana salis sint, an pruinae; *tertio*, quod, sicut ex aqua constricta et conglaciata fit pruina, sic et sal fit ex aqua marina constipata et condensata. Unde pruina, inquit Valesius, cap. LXXVII *Sacra Philosophia*, eandem habet cum nive generationem; hoc solum disrepans, quod circa terram consistit; habet enim se ad nivem pruinam, sicut ros ad pluviam, et glacies ad grandinem. Ceterum in multis aliis sal toto genere discrepat a pruina. Sal enim, ait Valesius, insignem habet naturam vix illi alteri similem; siquidem neque in metallis est, quia non dissolvitur calore; neque in lapidibus, quia dissolvitur aqua; neque in terra generibus, quia totus dissolutioneabit in aquam; non quidem in ea subsidens, sed solitus aquam crassiorum; neque vero est aqua, quia non absorbitur ab igne, sed uritur potius, ut terra. Quid ergo illum esse dicas, nisi *άξινη*, hoc est sui generis? Quod sit autem id genus, seu quis modus mixtionis, investigandum. Primum quidem salsum saporem remissione amat

fieri, et amarum fieri terra ustione, aperi indicit Galenus; nam existus rebus superest cinis, qui nihil est aliud quam terra exstuarum rerum pars ignitionem retinet. Hic amarus sentitur, qui deposita in aquam ignitione fit frigida terra; aquam vero verit in salsum lixivium, itaque amarum fit maxima terra ustione; salsum haec ipsa abjectione humoris, aliquatenus attenuata. Sal vero est illud terrum ustum, quod cum aqua permiscetur facile, permixtum vero ipsum reddit salsam. Id apte percipitur; quia ex aqua salsa, que colligitur sive ex mari, sive ex salinis, per distillationem separatur sal; et fit succus potius apodus; quandoquidem igitur separationis salsus dulcescit, permixtione illius erat salsa; estque sal terra illa exusta, que cum aqua facile permiscetur; non est autem usita usque ad amaritudinem, sed infusa: argumento, quod ubi usito plurimum crevit, mare ipsum pro saldo et amarum, ut quod mortuorum appellatur. Haec Valesius.

Symbolice Rabanus: « In gelu, inquit, frigus infidelitas figuratur; in sal vero infecunditas germinis. Gelu ergo sicut salem antiquis hostis super terram effundit, cum per frigus infidelitas terrenorum corda ac fructus honorum operum inhabila reddit: et dum tentationum procolla flaverit, facit et tanquam tribuli cacumina, hoc est spinis vitiorum asperitia: ut in illis obdurentur quasi crystallus, id est glacies, ut sequitur. »

22. FRIGIDI VENTUS AQUILA FLATT, ET GELAVIT CRYSTALLUS AD AQUA. — A pruina transit ad ventos, presertim Aquilonem, qui pruinam et crystalli, id est glaciei (greco enim *άξινη*; idem est quod glacies) est causa. Aquilo enim suo frigore constringit aquam, que constricta fit estque glacies, juxta illud Job XXXVII: « Flante Doo conresset gelu. » Hinc enigmam glaciei celebratur: « Mater mea genuit, eadem mox gignit ex me. » Igne enim quasi mater per frigus generat glaciei, que per calorem resoluta rursus reddit in matrem, gignitque aquam. Aquilonem, que ac nivem repetit et inculet haec Siracides; quia Aquilo in ventis est, estque acerimus, sequit ac nix et pruina in vaporibus condensatis et conglaciatis. Porro summa nature mirabilia, et quasi miracula sunt hec tria, scilicet tonitruum, fulmen et ventus; horum enim adaequatumclarumque causam, que menti plane satisfaciat, Physici reddire nequeunt. Quocirca in varias ipsi de ventorum natura, origine et motu abeunt sententias. Hippocrates, lib. II *De Virtutis ratione*, dicit ventos spirare a nixe, glacie, gelu vehebenti, fluminibus et stagnis, teraque humida et refrigerata. Anaximander etiam fluxum aeris, cuius tempestu maximus maxime humidas partes sol absumperit, ventum esse agitat. Stoici ventum omnem fluentis aeris impetu vocant, qui pro locorum et regionum diversitate varia nomina obtinent. Vitruvius, lib. I *Architect.* cap. vi, ventum dixit

Hec de ventis Philosophi, et nostri Comimbricenses, tract. 6 in *Meteora*, cap. iii. Sed idem

vere et sapienter addunt: Verum, ut ingenue factetur, hoc unum est ex iis que in nature contemplatione magna ex parte latent: adeo ut ob id Psalm. cxxxiv, et Jeremie, x, dicatur Deus producere « ventos de thesauris suis; » id est de occultis nature causis, presertim cum videamus tot ventorum species. Primari enim venti sunt quatuor, scilicet Eurus qui flat ab Oriente, Zephyrus ab Occidente, Auster a Meridie, Aquila a Septentrione. Sed secundari sunt duodecim; quique enim ex hisce quatuor tres alios habet sibi collaterales, ita ut universi sedecim sint species ventorum: quin nonnulli numerant 32; cuicunque enim primario non tres, sed septem collaterales assignant. Merito ergo Dei magnificendiam. Siracides hic celebrat a productione ventorum, presertim Aquilonis, quia accerrimus est.

ET GELAVIT CRYSTALLUS AB AQUA. — *Cry stallus*, a. d. xxi, est glacies. Unde Complutensis ventur, et gelabitur ab aqua. Tigurina: *glacie ex aqua coeunte*; ali: *concreta aqua in glacie, exponit*; enim Homero, Plutarcho, Thucydio, et alii Graeci idem est quod glacies; immo inde dictus est *crystallus lapis*, vel *gemma lilia pellucida* ἀντὶ τοῦ γλαστρᾶ ἀντὶ τοῦ ρεψερ, id est ab eo quod gelu contrahatur, ut docet Plinius lib. XXXVII, cap. ii: « Contraria huic causa *crystallum facit*, inquit, gelu vehementiore concreto: nec alcubae certe reperitur, quam ubi maxime hiberna nives rigent, glaciemque esse certum est: unde et Graeci nomen dedere. » Plinius secuti nostri Comtibries, tractat. in *Meteora*, cap. v, docent gemmam crystalli vere concretere ex gelu et glacie, ideoque duplice esse hanc gemmam, unum ex gelo conglaciatam, alteram metallicam et fossilem. Plinius, inquit, lib. XXXVII, cap. ii, affirmat perfrigidis regionibus concrevere aliquando nives in *crystallum*; idea neam reperti nisi ubi maxime hiberna nives rigent, ut in caelius Alpium: unde ipsam plerumque a locis invis fuisse pendentes extrahunt. Itaque at *crystallum* esse glaciem: unde et nomen Graeci dedere. Dicitur enim a xpi, id est glacies, et xpo, id est contraho: quod ex glacie frigoris vehementer obdurescat in lapidem. Gigni vero ita *crystallum* confirmat presens experientia: cum hoc etiam tempore prealatis et frigidissimis rupibus, ut e Persimianis, que in extremis sunt Norois, evenerat. Sed et infra terram, ut in venis tam metallicis quam propriis, ut alios grecios lapides, *crystallus* inveniri constat.

SUPER OMNEM CONGREGATIONEM (perperam Rabanus legit *contractionem*; grece enim est οὐντηργή, id est *congregationem*) *AQUARUM REQUISESET* (*crystallus*, id est *glacies*), ET SICUT LORICA INDUT SE AQUIS. — q. d. Glacies constringit et conglaciat omnem congregationem aquarum, adeoque subinde ipsa flumina fieri maxima, in iisque quasi consistat et requiescat firmiter et secure:

quia aquis conglaciatis et condensatis quasi lorica se induit et communit, ut facilius sit loricam pertundere et rumpere, quam aquas profunda fortiterque conglaciatas. Aqua enim ex se est fluida, tenera et mollis; sed per glaciem indurascit sicut lorica ferrea. Ergo tum gelu quiescit super omnem congregationem aquarum: nam congelantur lacus, adeo ut super ipsum carri transante onus, quin et bellaria tormenta: *congeatur* denique mare: nam ideo mara Glacie nuncupatur. Graece est, ταῦτα ἡ πάρα πόλεις τὸν πόλεμον, id est, glacies *quaes thoracem induit aquas*; sollicit concretas et conglaciatas. Ita Complutensis, ut τὰ πόλεις στις accusativi causus. Verum Romani accipiunt ut nominativi, unde vertunt, et *tangunt* lorican induit aqua, q. d. Aqua induit glacie quasi lorican, eaque quasi lorici se obfirmat et communit contra alia elementa, sibi infinita. Omnia hec vera sunt, et eodem redeunt: nam et glacies induit se aquis concretis quasi lorica; et viceversa aque concrete sese induit glacie quasi lorica, aqua enim concrete reipsa non sunt aliud quam glacies. Porro Tigurina totam hanc sententiam ita reddit: *Tum frigidus spirando ventus, boreas glacie ex aqua coeunte omnem aquarum collectionem obduci, quasi thoracem et indumenta*. Sane mira est *De potu*, quae per glaciem aquas adeo labiles, cadentes et fluxas ita constipat, condensit et roborat, ut lapidescant, lapidumque et lorica farreum duritatem induant. Quod admirans Job, cap. xxxviii: « De cujus ute, inquit, egressa est glacies? et gelu de celo quis genuit? » Ac tres pueri in fornae Babylonie: « Benedicite, inquietibus, roses et pruina, Domino: benedicite, gelu et frigus, Domino: benedic, glacies et nives, Domino: laudeate et superexalteat eum in secula, » Daniel. cap. vii.

33. ET DEPORABIT MONTES, ET EXURIT DESERTUM, EX EXTINGUENT VIRIDE, SICUT IGNE. — Perperam Rabanus et alii legunt. *sicut ignem*; sicutque expounding, q. d. Glacies suo frigore extinguens viride, sicut eadem per idem frigus extinguit ignem. Graece, *extinguit herbam sicut ignem*; Tigurina: *Montes depascuntur, desertus perurit, et herbam extet ignis perimit*, q. d. Glacies omnia montium graminis, omnemque virorem desiccante deporat; similiter fructes, herbas, omniamque virutem derelici atrafaciendo quasi extirpet extinguit, perinde ac si igne virides herbas afflaret et excicarent. Est catastrophes: ignis enim solus proprie virit; Aquilo vero et frigus improprie virut: quia sciocet acriter sensum tactumque perstrangulat et cruciat, similemque dolorem excitant ei quem exicit ignis, cum manum membrumque aliquod adurit: et quia herbas plantantes desiccent instar ignis: nimium enim frigus extinguit in eis calorem nativum, qui humorem ad vitam et virom necessarium attrahet. Unde calore hoc exstincto, ideoque humor deficiente, siccantur et exarescunt. Hoc est quod ait Jacob, Genes,

XXXI, 40: « Die nocturne astu urebar, et galu; » bus gratissima efficit pascua, juxta illud Virgili, et Psaltes, Psalm. xci: « Per diem sol non uret frigus nocturnum acro et exurens. S. Basilius, homil. De Quadragesima Martyribus, ait eos frigore totos exstros. Lucas: « Urehant montana riles. » Hinc frigidus dreher urens. Virgilius, I Georg.,: « Boreo penetrabile frigus adurat, » Et Tacitus, lib. XV Annal.,: « Ambusti multorum artus vi frigoris, et quidam inter excubias examinati sunt. » Unde Pompeius Festus: Pruina, inquit, dicta a perurando, quod frondes herbarum que perurant: perinde ac Graeci αἴρουν vocant pruinaum et frigus matutinum ab αἴρω, id est iuro.

24. MEDICINA OMNIUM IN FESTINATIONE NEBULAE: ET ROS OBIANIS AB ARDORE VELEMENI HUMILEM EFFICIT ROS, — *crystallum scilicet*, hoc est gelu et glacie. Perperam Rabanus legit, *obvias ardori*: Graeca enim et Latina Romana habent ab ardore. Sensus est, q. d. Remedium omnium incommodorum, quae affect gelu et glacie, est nebula et ros subito flante. Astro exstictatus, ab humido calore et ardore velemeni: hoc enim humiliant, id est expugnant, humectant, et dissolvent glaciem, cognitumque ut in aquas, ex quibus crescit, redat. Graeca habent: *Ros obianis a calore, per calorem exstictatus*; Complutensis, *latifocal*. Ros enim suo frigore temperans calorem, exhilarat homines et plantas. Tigurina: *Quorum omnium pressens remedium est nubes, et ros ab uridine succurrere easdem exhilarat*. Hinc Alemanus Lyricus poeta rorem vocat Jovis et Luna filiam: quia nocte calore luna ex aere vapor elevarunt, qui frigore nocturno concreverunt labesque in herbas et graminis, fit ros, qui eorum est quasi gemma. Unde Lucretius, lib. II: « Herbe gemmantibus rore recenti, » ac oviibus et pecori-

Et ros in tenera pecori gratissimum herba est.
Et Ovidius, lib. III Fasti, 3:
Mollis erat tellus ronta mane pruina.
Caneant herbe rore recente quater, etc.
Tempus erit, vicea quo pruina terra pruina
Spargitur.

Hez admirans S. Job ait cap. xxxviii: « Quis est pluvia patet, vel quis genuit stellas roris? »

Symbolice Rabanus: Omne frigus et glacies Aquilonis, id est diaboli et peccatorum, curatur et perlitur rore, id est Christi incarnatione, doctrina et gratia: quam optans Isaiae, cap. xlv: « Rorale, inquit, colli, desper, et nimbus pluunt justum. » Vide ibi dicta. Et Psaltes: « Descedet sicut pluvia in vellus: et sicut stillitudo stillitania super terram, » Psalm. LXVI, 6. Unde ejus typus fuit ros descendens in vellus Gedoneis, Judic. vi, 37. Rursum « stillitae roris, » ait Rabanus, ipsi sancti predictores sunt, qui arva peccatoris nostri inter mala vita presentis, quae infer tenebras sine noctis umbram, gratia superna largitatis infundunt: hic siquidem ros humilem fecit diabolum, hoc est defectum; quia ocellas instidas ejus claro sermone prodixit in manifestum; ut iam mundus ab idolatria et persecutione tempestate cessaret, qui se diu illusus ab antiquo hoste sentiret. »

Tropologicus noster Alvarez de Paz, tract. De Mortificatione, sub initium, per nebula accepit mortificationem, quae omnium vitiorum est medicina. Frigiditatem enim anime, et corporis gelu, quod solet herbas et flores sanctorum desideriorum absursum, mortificato, que instar nebule subobscurae est, et aliquid tristitiae habens, non sine mirabilis parta dissolvit, et omnem igaviam socordiamque repellit.

SEXTA PARS CAPITIS.

MARE ET INSULE.

25. IN SERMONE EIUS SILUIT VESTUS, ET COGITATIONE SEA PLACAVIT ABYSSUM, ET PLANTAVIT INILLA DOMINUS INSULAS. — Pro visore, id est insulas, aliqui legunt *vīōrē*, id est Jesus. Ita Graeci codices Roman correcti, et multi Latini, qui cum Jansenio sic legunt: *Et plantavit illum dominus Jesus*, q. d. Abyssum, id est mare plantavit Christus, non qua homo, sed qua Deus, Boeoticum Verbum: verbo domini enim ocelli firmati sunt; sic et mare, terra, omnesque creature. Ita Rabanus: Verum corrigendum ac cum Complutensis ceterisque Graecis ac Latinis Romanis, *vīōrē*, id est insulas. Sensus est, q. d. Deus sua sermone et iussu ventum hoc validissimum sisti, inhibet, efficitque ut plane sitat. Idem « cogitatione, » grace *apōstoli*, id est sua cogitatione, sermone, iussu, hoc est cum cogitat, vult et jubet, « placavit abyssum; » hoc est mare undis vestiatis, fluctuans in eum jacantis sedavit, id est sedat, placidumque et tranquillum efficit. Idem in ea, scilicet abysso, id est mari, plantavit insulas, ut in media aquarum abysso et vastitate vel firmae consistant, vel fluctuant et natent: sum enim in Belgio ait: *in locis insule in aquis fluctuantes, quod sane mirabile est Dei opus*. Complutensis: In sermone eius quicunq; abysso, et plantavit in ea insulas; Tigurina: *Præfundit consilio suo tranquillat, et in ea fundat insulas*; illi: *tritatio sua sedat abyssum*, etc. Sic Christus imperavit ventis et mari, Matth. viii, Nam, ut ibidem ait S. Hieronymus: « Omnes creature sentiunt creatorem: quibus enim increpatur et imperatur, sentiunt un-